



เป็นอิสระ กลาง ธรรม



รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
ประจำปี ๒๕๖๓



การจัดทำข้อเสนอแนะ เรื่อง สิทธิของมารดา ระหว่างก่อนและหลังคลอดบุตร กรณี การบริโภควิตามินโฟลิก เอซีดี (วิตามิน B9)

ตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินได้ตระหนักถึงสิทธิของประชาชนด้านสาธารณสุขว่า ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐได้ดำเนินการครบถ้วนถูกต้องในการจัดบริการสาธารณสุขแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพตามอำนาจหน้าที่หรือไม่ ประกอบกับมีผู้ร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินว่า หญิงมีครรภ์ควรได้รับโฟลิก เอซีดี (วิตามิน B9) เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาความพิการในเด็กทารกแรกเกิด ซึ่งควรจะต้องรับประทานขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม ทุกวันก่อนการตั้งครรภ์ โดยเน้นที่ช่วงเวลาสามเดือนก่อนการตั้งครรภ์และสามเดือนแรกหลังจากการตั้งครรภ์แล้ว ซึ่งจากข้อมูลการรายงานขององค์การอนามัยโลก ได้มีคำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเพื่อลดความพิการแต่กำเนิดแก่ทุกประเทศทั่วโลก โดยเสนอให้หญิงวัยเจริญพันธุ์หรือหญิงที่เตรียมตั้งครรภ์ได้รับกรดโฟลิก (folic acid supplementation) ๔๐๐ ไมโครกรัม ทุกวันก่อนตั้งครรภ์ และผู้ตรวจการแผ่นดินได้ลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงพร้อมจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อเสนอแนะให้องค์การเภสัชกรรมดำเนินการผลิตโฟลิก เอซีดี (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม ซึ่งจัดเป็นยาเพื่อให้ประชาชนได้หามาบริโภคได้ง่ายขึ้น ซึ่งปัจจุบันองค์การเภสัชกรรมได้ดำเนินการผลิตเสร็จสิ้นแล้ว

จากการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินมีคำวินิจฉัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้นและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือและเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดให้มีบริการสาธารณสุขแก่ประชาชนตามมาตรา ๕๕ ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้มีความเห็นเห็นว่าเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ป้องกันความพิการแต่กำเนิดและลดปริมาณผู้พิการที่จะเกิดขึ้น จึงจัดทำโครงการสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิก เอซีดี (วิตามิน B9) ให้หญิงวัยเจริญพันธุ์เข้าถึงโฟลิก เอซีดี (วิตามิน B9) ได้อย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยมีการลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน ๔ ภูมิภาค รวม ๘ จังหวัด ได้แก่

จังหวัดปทุมธานี จังหวัดเชียงราย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล ซึ่งพบปัญหาและอุปสรรคในด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ต่อเนื่องและทั่วถึง จึงไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหญิงวัยเจริญพันธุ์ ปัญหาการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ปัญหาด้านกลไกการขับเคลื่อนโครงการตามนโยบาย ปัญหาด้านงบประมาณ ทำให้การดำเนินงานโครงการตามนโยบายไม่ต่อเนื่องและทั่วถึง ปัญหาด้านกฎหมายสำหรับคุ้มครองมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร ปัญหาด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ไม่เพียงพอต่อสัดส่วนประชากรในพื้นที่ทำให้มีภาระงานหนักต้องปฏิบัติงานหลายภารกิจ ในเวลาเดียวกัน และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานยังขาดทักษะการให้คำปรึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์ รวมถึงความสำคัญและประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ตลอดจนปัญหาการสื่อสารประชาสัมพันธ์และภาคีเครือข่าย ซึ่งในปัจจุบันเป็นสังคมการสื่อสารโดยใช้โซเชียลมีเดียในชีวิตประจำวัน แต่การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในเชิงรุกโดยการสื่อสารและประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ในระบบและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งในชุมชนยังขาดความหลากหลาย ทำให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ยังไม่สามารถเข้าถึงการได้รับโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ประกอบกับในการดำเนินงานเกี่ยวกับกลุ่มงานแม่และเด็ก มีลักษณะการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ซึ่งยังขาดผู้ประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๐ (๓) เสนอรายงานการแสวงหาข้อเท็จจริงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐพร้อมข้อเสนอแนะ เรื่อง สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ดังนี้

๑. เสนอให้รัฐบาลผลักดันเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดเป็นระเบียบวาระแห่งชาติเพื่อผลักดันในเชิงนโยบายให้หน่วยงานได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรต่อไป เนื่องจากในประเทศไทยมีสถิติเด็กเกิดใหม่ประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ รายต่อปี และมีเด็กพิการแต่กำเนิดมากกว่า ๒๐,๐๐๐ รายต่อปี ซึ่งตัวเลขของเด็กกลุ่มนี้มีจำนวนสะสมเพิ่มขึ้นทุกปี

๒. เสนอให้รัฐบาลจัดให้มีคณะกรรมการขับเคลื่อนบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานเพื่อดำเนินการตามระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดในระดับชาติ และระดับจังหวัดอันจะเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เสนอให้รัฐบาลผลักดันให้มีการจัดทำกฎหมายสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร เพื่อให้ความคุ้มครองมารดาและหญิงตั้งครรภ์ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนด ตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์ ในช่วงระหว่างตั้งครรภ์ และหลังการคลอดบุตรแล้ว ให้สอดคล้องกับบริบทในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดทำคู่มือสิทธิแม่และเด็ก โดยรวบรวมสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการดำเนินการเพื่อเข้าถึงสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองช่วยเหลือจากรัฐ

๔. เสนอให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณให้แก่กระทรวงสาธารณสุขในด้านการบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น เพื่อในระยะยาวจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และเพื่อให้การจัดทำนโยบายเร่งด่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพประชากรสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพต่อไป

๕. เสนอให้หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ องค์การเภสัชกรรม และกรุงเทพมหานคร บูรณาการความร่วมมือในการรณรงค์และ

ประชาสัมพันธ์ให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ และมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังคลอดบุตรทราบถึงประโยชน์ของการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อลดความพิการแต่กำเนิดของเด็กทารกแรกเกิด โดยประชาสัมพันธ์สร้างความรอบรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่หลากหลาย ทั้งนี้ เนื่องจากภารกิจการประชาสัมพันธ์มีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน จึงเห็นควรให้กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนแม่บทการประชาสัมพันธ์เรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด และแต่งตั้งคณะกรรมการหรืออนุกรรมการเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ทั้งในส่วนกลางและระดับจังหวัด เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ต่อไป

๖. เสนอให้กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดดำเนินการจัดเก็บข้อมูลสุขภาพเข้าสู่ระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) เพื่อให้ระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อถือได้ และทันต่อสถานการณ์ สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพเพื่อป้องกันโรคในระดับพื้นที่และระดับประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗. เสนอให้มีการอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้นำความรู้ในเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดในเด็กแรกเกิดแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ทุกจังหวัด เนื่องจากปัจจุบันในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นกำลังสำคัญในการช่วยปฏิบัติงานดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหญิงวัยเจริญพันธุ์ ซึ่งการช่วยปฏิบัติงานดังกล่าว สร้างความไว้วางใจต่อประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมาก

๘. เสนอให้ทุกจังหวัดให้ความสำคัญในเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด โดยให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนบูรณาการร่วมกับหน่วยงานในระดับจังหวัด โดยกำหนดให้เป็นระเบียบวาระของจังหวัด มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนในระดับ

จังหวัดเพื่อสร้างกลไกการบริหารจัดการตามนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดเพื่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานในจังหวัด แต่งตั้งคณะทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ และคณะทำงานด้านการติดตามประเมินผล เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหญิงวัยเจริญพันธุ์รับรู้และเข้าถึงโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) อันจะเป็นการลดความพิการแต่กำเนิดลงได้

๙. เสนอให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำมีจังหวัดนำร่องเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด เพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินงานเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนานามัยการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๙) ว่าด้วยการส่งเสริม การเกิด และการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพของกระทรวงสาธารณสุข และจัดทำคู่มือเป็นต้นแบบการดำเนินงานให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและบุคลากรด้านสุขภาพในทุกจังหวัดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ ผู้ตรวจการแผ่นดินได้เสนอรายงานต่อคณะรัฐมนตรีกรณีที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๐ (๓) เรื่อง สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ตามมาตรา ๒๒ (๓) ประกอบมาตรา ๓๕ แล้ว โดยสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีได้มีหนังสือแจ้งว่า นายกรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วและมีบัญชามอบหมายกระทรวงสาธารณสุขนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินไปพิจารณาดำเนินการ เพื่อจัดทำเป็นประเด็นพิจารณาเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาสั่งการต่อไปแล้ว